

Kutu Maleo en andere plaaggeesten uit het tropenbos

door
Kees Heij

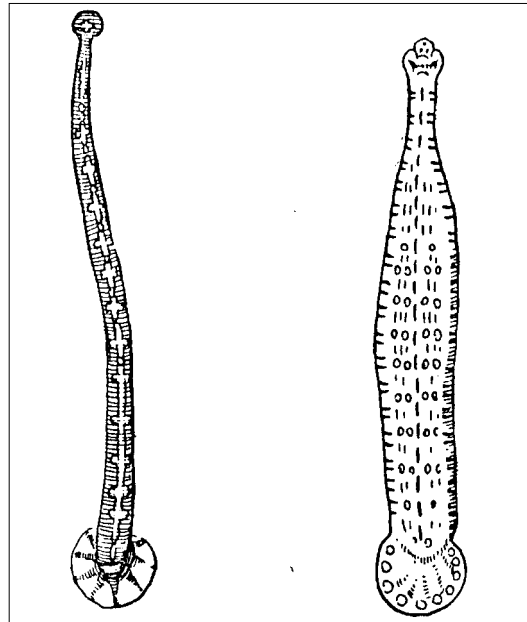
Wie het tropenbos rondsjuwt, wordt belaagd door vele kleine ongewervelden. De hinderlijke muggen zijn te zien en te horen en kunnen met behulp van aangepaste kleding, smeerseltjes en een klamboe op afstand gehouden worden. Kees Heij, net terug van een van zijn vele tropenreizen, geeft nuttige tips.

Bloeddoorlopen sokken

Dat gaat lastiger bij bloedzuigers. Bloedzuigers, die bij de minste trilling van de grond actief worden en zich oprichten, klimmen onopvallend op je schoenen. Je merkt er niets van totdat je je sokken uittrekt. De volgezogen bloedzuigers zitten platgedrukt in je sokken en je voeten zijn rood van het bloed. Dieren die nog met eten bezig zijn kun je het best verwijderen met alcohol of door er een sigarettenpeuk tegenaan te drukken. Smeer dan wel gelijk je hele voet met een desinfectans in om infectie te voorkomen. Bloedzuigers spuiten via hun bijtende en borende monddelen een bloedverdunner naar binnen, zodat het bloed niet stolt tijdens de maaltijd. Het verdunningsmiddel (hirudinine) geeft jeuk en het effect is duidelijk te zien. Het is dan ook belangrijk dat je de eerste of de tweede van de rij bent wanneer je je in het vochtige bos begeeft. Doordat het pad meestal aangepast en bijgehakt moet worden, worden de bloedzuigers door de trillingen actief en richten zich in de richting van de trilling. Meestal missen ze de schoen van de eerste en soms ook van de tweede wandelaar. De volgenden in de rij krijgen onherroepelijk bloeddoorlopen sokken tijdens de tocht.

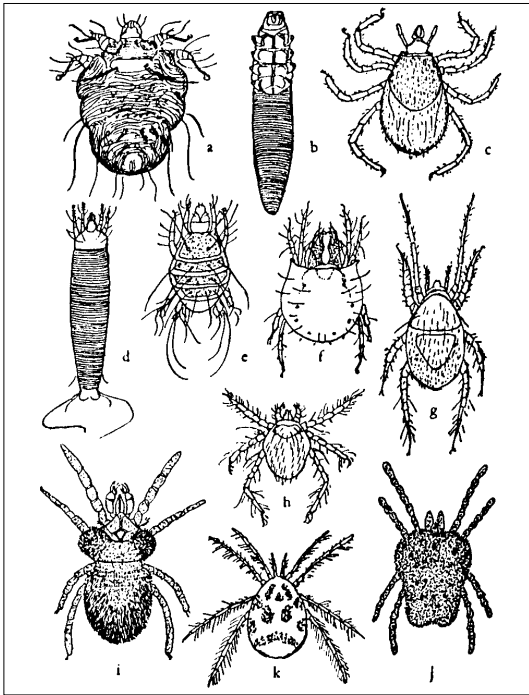
Lange mouwen tegen teken

Ook vervelend zijn de teken. Deze dieren laten zich bij trillingen uit de bomen vallen. Het is de bedoeling dat ze op de huid van zoogdieren terechtkomen. Ze voeden zich met het bloed van

Bloedzuigers:
links *Piscicola geometra* en
rechts *Hemicleptis marginata*

de gastheer en laten deze pas los als ze verzadigd zijn. Tijdens wandelingen is het belangrijk een hoofddekseel te dragen en een shirt met lange mouwen aan te hebben, zodat de teken niet op de schouder of op het hoofd terechtkomen. Een pet met een klep is onhandig in het bos. Door de klep heb je minder zicht en stoot je regelmatig het hoofd. De mannelijke teken zijn meestal klein en blijven klein. De vrouwelijke teken vallen klein en dus hongerig op het lichaam en verzamelen tijdens het zuigen zoveel bloed dat ze op een grijskleurige erwt met kop en pootjes gaan lijken. Verwijder teken met alcohol of een sigarettenpeuk. Trek ze niet uit. De kans is dan groot dat de kop in de huid vast blijft zitten en infectie veroorzaakt. De laatste tijd wordt er gewaarschuwd voor de ziekte van Lyme, die door teken wordt overgebracht. De ziekte begint met een rode ringvormige uitslag die na drie tot dertig dagen rond de beet ontstaat. Dit kan gepaard gaan met hoofdpijn en gewrichtsklachten. In een vroeg stadium is de ziekte goed te behandelen. Verwijder de teek zo snel mogelijk en reinig de plaats met ether of alcohol. Voor deze ziekte kun je overigens ook in de Nederlandse of Europese bossen terecht.

Andere zoogdieren, zoals honden, kunnen er ook ziek van worden. In de tropen heb ik verschillende honden zien sterven. Ze worden mager, lusteloos en krijgen spontane bloedingen. Als de bloedingen verschijnen is er niet veel meer aan te doen. Je kunt zo'n hond dan beter uit zijn lijden verlossen.

Vermijdt krabben

Buitengewoon vervelend zijn de mijten. Deze jeuk-veroorzakende dieren zijn slechts met een vergrootglas te zien. Ze kruipen in de huid en wandelen onder de huid evenwijdig aan de oppervlakte. Er ontstaan pukkels op de huid die ontzettend jeuken. Krabben geeft infecties. Een in Indonesië veel voorkomende soort is *Kutu Maleo* (familie van de Trombiculidae). Je komt met deze soort in aanraking zodra je in de buurt van de nestheuvels van Grootpoothoenders (Megapodiidae) komt. De mijten kruipen via schoenen en sokken op je benen. Vochtige plekken als randen van sokken, knieholten en liezen zijn favoriete plaatsen om het lichaam binnen te gaan. Daarna blijven ze onder de huid actief. De lokale bevolking heeft minder last van deze plaaggeesten dan buitenstaanders. Zo zagen we gidsen in verschillende natuurreservaten in Sulawesi vreselijk krabben en de voeten en benen reinigen. Onze locale gidsen van Haruku bleken er minder last van te hebben. Wanneer lokale mensen de mijten onder de huid hebben,

nemen ze een deel van een palmbblad en snijden met dit scherpe blad de koppen van de pukkels af. Op deze manier wordt de parasiet verwijderd. Bij mij hielp deze methode nauwelijks. Ik moest echter wel alcohol op de wondjes doen om infectie te voorkomen. Vooral in de buurt van stranden die door de desa-bewoners als WC gebruikt worden, veroorzaken vliegende, die op de bloedende wondjes afkomen, kratervormige tropenzweren, die bij mij alleen met antibiotica te genezen bleken. Veel van mijn collega's die het studieterrain bezochten of mee de bossen in trokken, kregen last van deze mijten. Het begint meestal aan de rand van de sokken. De dieren wandelen onder de huid omhoog, zodat ze na enkele weken rond de navel zitten en een verschrikkelijke jeuk veroorzaken.

Grof zand tegen de jeuk

Mijn vrouw en ik kwamen tijdens een tocht door Halmahera, geplaagd door deze mijten, tot de volgende methode. We schuurden onze benen met grof zand zodanig, dat de pukkels open gingen. Een heerlijke gewaarwording na al dat gejeuk: we konden er geen genoeg van krijgen. Onze benen waren rood van het bloed. Omdat we de weinige alcohol die we bij ons hadden niet wilden verspillen, gingen we in zee zwemmen. Na een half uur was de jeuk weg. Een paar vergeten pukkels werden eveneens behandeld en het probleem was opgelost. Later heb ik deze methode nog verschillende keren toegepast. Bergschoenen, putties, broekspijpen in de schoenen, lange sokken, niets helpt. De pijpen van de broek met een elastiek over de schoenen geeft de minste last. Nog beter is voor de wandeling de schoenen, sokken en broek met Baygon in te spuiten.

We begrijpen nu waarom lokale mensen slechts bij uiterste noodzaak eieren uit de nestheuvels van grootpoothoenders halen. Wanneer we het hen vroegen, zeiden ze meestal *Gatal, tidak mau gatal* (jeuk, we willen geen jeuk). Naast genoemde plagen zijn er nog vele vliegende insecten die lastig kunnen zijn. Tegen ernstige beten en zwellingen hebben we altijd histaminetabletten in onze rugzak. In de praktijk blijken deze middelen zelden nodig en meestal alleen om anderen te helpen.

Enkele mijten:
 a Schurftmijt; b Talgmijt;
 c Teek (pas verveld wijfje); d Galmijt;
 e Bijenmijt;
 f Mosmijt; g Luismijt;
 h Larve van een Fluweelmijt (*Trombidium*);
 i Nympe van *Trombidium*;
 j volwassen *Trombidium*;
 k Watermijt.